

Az Andrássy-ut lezárása

Alig van a fővárosnak forgalmi, szépségeti és városfejlesztési szempontból oly fontos problémája, mint az Andrássy-ut méltó lezárása a Belváros felé.

Ha az Andrássy-ut befelé irányuló forgalmát nézzük, idegeket próbára tevő látványban lesz részünk, amint szemléljük, hogy mikép torpan meg a közlekedés a Vilmos császár-utnál, illetve mily kinlódással vergődik át a Tisza István-utra, hogy Budára vagy a Belvárosba jusson. A Buda és Pest közti forgalom lebonyolításáról ugyancsak gyengén gondoskodtak azok, akik a Lánchíd tengelyébe házakat építettek és e házak mellett szűk utcákat szabtak ki és végeredményben a jó sorsra bízták, hogy miképp jut át Budára az a nagy forgalom, amelynek az Andrássy-ut a főgyűjtőere, a Tisza István-utca

a levezetőcsatornája és a Ferenc József-tér pedig a torkolati medencéje.

Szépségeti szempontból vizsgálva az Andrássy-utat, teljesen ésszerűtlen és így nem harmónikus, hogy e gyönyörű ut városligeti vége grandiózus legyen, a belvárosi vége pedig egész befejezetlenül, suta szögben szaladjon neki egy másik utnak.

Városfejlesztés végül az Andrássy-ut belső vége körül el sem képzelhető addig, amíg a közvélemény egy átfogó szabályozási tervben meg nem állapodott.

Az itt bemutatott terv ezt a kérdéskomplexumot törekszik megoldani. A probléma való elmélyedés mindenekelőtt arról győző meg, hogy a feladat elválaszthatatlanul összefügg egy-két egyéb kérdés megoldásával, úgy hogy azokra is ki kell terjeszkednünk fejtegetéseink során.

Az új kiskörut

Az Andrássy-ut és Tisza István-utca mentén vonuló forgalmat, ha célirányát vizsgáljuk, három csoportba foglalhatjuk. Igen nagymérvű közlekedés irányul az Andrássy-utról a Belvárosba. Nagy kocsitömeg törekszik az Andrássy-utról Budára a Lánchídon át. És végül, nagy azoknak a kocsiknak a száma, amelyek a Károly-körut felől igyekeznek Budára a Lánchíd felhasználásával. A Lánchíd a legközvetlenebb összeköttetés a minisztériumok és a budai üdülő- és lakóhelyek felé, amelelt, hogy mentes a teherforgalomtól. Konstatálhatjuk tehát mindenekelőtt azt, hogy a feladatnak bővült. Nemcsak a Dunára merőleges, Budára törekvő forgalomnak kell szabad utat nyitnunk, de egy keresztforgalom lebonyolításáról is kell gondoskodnunk, amely az Andrássy-utról a Belváros felé, másrészt a Károly-körut irányából a Lánchíd felé törekszik.

Az Andrássy-ut és a Károly-körut kérdését azonban egy másik szempont is szoros vonatkozásba hozza egymással. A Károly-körut éppen úgy befejezeten ut tulajdonképpen, mint az Andrássy-ut. Amint tudjuk, a „Nagykörut“ a Dunától Dunáig húzódó utvonal. Ilyennek kellene lennie a „Kiskörutnak“ is. Ez is a Dunáté indul, a Vámház-térnél, de a Deák-térnél elakad. A Dunáig továbbvezető körutrész hiányzik. Tulajdonképpen nincs is így „Kiskörut“. Ha pedig nincs kiskörut, a nagykörut elnevezés illogikus. E csonka kiskörut azért hozható szoros vonatkozásba az Andrássy-uttal, mert a Károly-körut, a kiskörut vége, a Deák-térnél végződik, tehát igen közel az Andrássy-ut mai belső végéhez. Azzal is bővült tehát a feladatunk, hogy egyszerre két fontos utvonal kellő, ésszerű befejezését kell megoldanunk.

Ha a térképen az Andrássy-ut és a Károly-körut tengelyvonalát meghosszabbítjuk, azt az érdekes megfigyelést tehetjük, hogy a két tengelyvonal az Erzsébet-tér osztóvonalá-

biztosítottuk az utját, nevezetesen az Andrássy-utról a Belváros felé és a Károly-körutról a Lánchíd, illetve Tisza István-utca felé. E kettős ut hosszabbítás teljesen átalakítja azt a háztömböt, amely a Vilmos császár-

hatjuk, hogy az Erzsébet-tér közepén találkozik.

Ha most már az Andrássy-utat és Károly-körutát e keresztelő irányban meghosszabbítjuk, illetve részükre az utbaeső háztömböt át utat vágunk, úgy a fenteből említett háromféle forgalom közül kettőnek máris

szár-ut és az Erzsébet-tér közt fekszik a Deák-tértől a Tisza István-utcaig terjedőleg és elmetsz egy sarkot abból a házból, amely a Vilmos császár-ut és a Tisza István-utca sarkán áll. Széles utvonalat vág ki végül keresztalakban az Erzsébet-téren át. Ha most még a fenti harmadik irányu forgalmat, az

Andrássy-utól a Tisza István-utca felé, illetve a Lánchíd felé törekvő forgalmat akarjuk biztosítani, a Tisza István-utcat kell szélesíteni. Ezzel elérjük egyben azt, hogy a Károly-körutat az Erzsébet-téren át meghosszabbítsuk, illetve a szélessé vált Tisza István-utcával összeköttetésbe hozva, a Kiskörutat teljessé tettük, azaz utolsó tagja ként a Tisza István-utcat bekapcsoltuk, úgy hogy a Kiskörút a Váház-térről a Ferenc József-térig tart, azaz a Dunától a Dunáig, mint a Nagykörút.

Mit kell feláldozni?

Vizsgáljuk meg a hozandó áldozatokat és állítsuk arányba az elérhető eredményekkel.

A Tisza István-utca szélesítése körül, nagyobb áldozatok nélkül járhat, ha a párolan házszámú oldalát metsszük le. Ezen az oldalon egyrészt csak egy-két régi ház s másrészt két park van, amelyek egy-egy sávja az utvonat szélesítésére szolgál. Sokan abban a tévhitben élnek, hogy tereknek ily utcaszélesítéssel való kibővítése a parkozás oxigénképző hatását kibővíti. Ezt megdönti azonban az a tény, hogy a szélesített utvonat bőségesen lehet fásítani és így ugyanannyi, vagy még több lombosított gondoskodhatunk, mint amennyi az utcszélesítés előtt rendelkezésre állott.

Az Erzsébet-téren át menő keresztút tulajdonképpen luxus-út lenne, amelyre a külföld számos példát nyújt. Ez megalkotható anélkül, hogy a tér parkjellege csökkenne. A fásítás valamivel kisebb lenne, bár nem sokkal, mert a szóba jövő vonalon nem sok fa van. A park azonban naggyobbnak tűnne fel, mert a Károly-körút és az Andrássy-ut felől nyíló új utak, melyeket kertek szegélyeznének, mintegy tágítanak a terület mélyitén a perspektívát. Tudjuk, hogy a Deák-tér mily nagy fásítással volna ellátva. A fásítás csökkenését, ha valahol, úgy itt tartjuk megengedhetőnek, mivel a szomszédságban fásítás fásítást követ. (Eötvös-tér, Ferenc József-tér, Vörösmarty-tér, József-tér, Bazilika-kert, Deák-tér.)

A Vilmos császár-ut és az Erzsébet-tér között levő épülettömb területe kétségtelenül kibővül a két utcahosszabbítás folytán. A szabályozás azonban magánterülettel alakít egy területet a Deák-térből a Deák Ferenc utca torkolatánál, ami kompenzálja a telkek egy részét. Másrészt a telkek értékben nagyon emelkedni fognak, mert a régi telkek nagyjavruak voltak és így kevésbé kihasználhatók, míg most az utcai front igen megnőtt és nagyforgalmu közutra nyílik, úgy hogy nagy áldozatokról nincsen szó.

A területek előnyei

A hozott áldozatokat messze túlszárnyalja az a sok előny, amelyet elérnénk.

Az Andrássy-ut méltó befejezést nyerne. Éppugy parkban végződne, mint a városligetben. Az Erzsébet-tér közepén az Andrássy-ut befejezésére valamely emlékművel lehetne elhelyezni.

A Kiskörút teljessé lenne. Folytatás nyerne a Dunáig az Erzsébet-téren át a Tisza István-utcában.

Az eddig nyugtalan, bizonytalan városrész nagystílű, világvárosi jellegét nyerne. A fő város térképe egységességben növekedne.

A közlekedés az említett három irányban biztosítva lenne. Az Andrássy-utról a Belváros felé az Erzsébet-téren át keresztirányba fejlődne a forgalom a rövid, de széles Miatyánk-utca felhasználásával a széles és nagyforgalmu Deák Ferenc-utca át, vagy közvetlenül a Harmincad-utca át a Vörösmarty- (Gizella) tér felé. A Károly-körutól és az Andrássy-utról jövő és a Duna felé irányuló forgalmat könnyen bonyolítaná le a Tisza István-körút széles úttestje.

De rendkívül nagyjelentőségű volna a forgalomlebonnyolítás megnövekedésének az a lehetősége, amely a közúti közlekedés számára nyílna meg.

Megszűnne mindenekelőtt az az abnormis állapot, hogy a Báthory-utcaól egész a Koszút Lajos-utcaig nincs baránt (a Dunán merőleges) villamosvonal, illetve az a lehetetlen helyzet, hogy a Dunapart legnagyobb részéről a városba csak átszállással lehet eljutni és pedig úgy, hogyha az ember vagy két emelet magasságot mászik az Erzsébet-hídnál, hogy átszállhasson.

Ha a Tisza István-köruton át villamos megy és ez a kellő összeköttetésbe kerül a meglévő vonalakkal, a belterületi villamos-

hálózat egész reneszánsza fejlődne ki, hiszen az Országház felől jövő dunaparti kocsik a Tisza István-utca át, a Deák Ferenc-térre volnának irányíthatók, avagy a meghosszabbított Rombach-utca át a Király-utca felé. A Vigadó felől jövő dunaparti villamosok a Tisza István-utca át a Vilmos császár-utca csatlakozhatnak be. Haladhatnak a Rombach-utca új szakaszán a Király-utca felé és így a Fasorba is. Előnyös lenne ezzel kapcsolatban a mai Erzsébet-téri villamosvonalat úgy átépíteni, hogy az a Bálvány-utca helyett a Wekerle Sándor-utca felé irányuljon, aminek az a nagy előnye lenne, hogy a megnövekedő megrövidülne, mert a Wekerle Sándor-utca egy vonalba esik a Hold-utcával, ahova a mai villamosvonal a Bálvány-utcából ismét visszakanyarodik. A villamos ily

eltolását a Vilmos császár-ut felé azért is meg lehetne tenni, mert az eddigi dunaparti vonal is arrafelé tolódott, amikor a Duna-parttól az Akadémia-utca felé tetették át. Az új autbuszjárat a Nádor-, Bálvány-, Sas utcákat hosszában ugyis kiszolgálja.

Az elért eredmények közé tartozna, hogy az Erzsébet-téren, a szabályozott háztömbbe, szemben a Nemzeti Szalonnal, pompás középület lenne tervezhető. Üzletpaloták elhelyezésére több utca felé új lehetőség nyílna. A Deák-tér is nagyszabású megoldást találna és vele együtt az evangélikus templom, amelynek és hozzátartozó épületeinek mai keskeny teleksávja megszélesbedne, beépítésre, a templom monumentális tervezésére sokkal alkalmasabbá volna.

Póka-Pivny Béla dr.

Németország és Európa

Nincsen egyetlen állam, amelyik oly hatalmas historikai munkával dicsekedhet, mint Németország, a Die Grosse Politik der europäischen Kabinette harmincyolc kötetével. Ezek a kötetek 1871-től 1914-ig közlik a német állam diplomáciai okmányait, Lepsius dr., Thimme dr. és Mendelssohn Bartholdy tanár feldolgozásában. Természetesen a Gross Politik nem áll mindenkinek a rendelkezésére. manumentalitása miatt inkább a szakembert érdekli és így örülni lehet annak, hogy a német külügyi hivatal harmincyolc kötetére támaszkodva, Steie Frigyes, német történész, Németország és Európa címmel kézikönyvet irt a világ-háború előzményeinek történetéhez. Ez a könyv mostanában jelent meg magyarul. Szepegy László dr. kitünő fordításában.

Bismark öröke és a Wilhelmstrasse „szürke eminenciása”

1871-ben történt, hogy a német fejedelmek felajánlották Vilmos királynak a császári koronát és egy hideg januári napon Versaillesben XIV. Lajos francia király kastélyának tükörtermében kihirdették az egységes német államot. Bismarck kancellár és Moltke tábornagy teremtette meg ezt az egészen új helyzetet, melyet alig fogadott valaki örömmel, mert ez a revolúció olyan időben történt, amikor az öreg Európa hatalmas urai azon fáradoztak, hogy a földgolyó országait maguk között felosszák. És ekkor, jőformán egyik napról a másikra megalakult egy hatalmas állam, új hittel, új tervekkel Versailles tükörtermében lejártszódtott eseményre az összes államok felgyűltek és így az új alkotást, az első perc-től fogva, több oldalról erős veszély fenyegette. Ezt tudta Bismarck is, de tudta azt is, hogy a legyőzött nyugati szomszéd nem felejt el a felszólítását. De ennek ellenére nem fogadta el a katonai részről javasolt preventív háboru gondolatát, — hogy Franciaországnak nem szabad megerősödni, — hanem elutasította az olaszoknak 1854-ben tett felszólítását is, melyben az foglaltatott, hogy Németország lépjen fel Marokkóban a franciák ellen, „Ha Franciaország, — írta a válaszában, — állandóan szemben találja Németországot, jelentékenyen megerősítene a revanche-pártot. Az ilyen háboru csak bajt okozna és én nem vállalom a felelősséget... Bismarck, hogy eltorlaszolja Franciaországot, a Duna mellett és a Néva partján keresett barátokat. Így jött létre Németország, Ausztriagyarország és Oroszország között egy koalíció, melyet 1881-ben titkos semlegeségi szerződés tömörített. Ennek a szerződésnek az volt a lényege, hogy háboru esetén, mindegyik szövetség számíthat a két barát semlegeségére. A következő évben Olaszország és 1883-ban Románia is csatlakozott a védelmi szerződésekhez. Így a birodalmi kancellár célja, a béke fentartása el volt érve. Az 1887-es német-orosz szövetségi szerződésnél Páris hamisított okmányokkal dolgozott, hogy Pétervár és Berlin között bizalmatlanságot keltsen. Tehát a gall közvélemény nem akart megnyugodni...

1890 március 18-án a birodalmi gyűlés egyik pártja se akadályozta meg Bismarck távozását. „Senki sem tudta mit veszít az állam, — írja Steie, — amikor a kancellárnak be kellett nyújtani lemondását a fiatal II. Vilmos császárhoz.” Mert a veszélyek közül, amelyek Németországot fenyegették,

Ha valakit, úgy Steie Frigyes feltétlenül objektívnek nevezhetjük. Véleményét csak az előszóban halljuk. — tévedés, hogy a világháboru szerencsétlenségéért Németországot és szövetségeseit teszik felelőssé — egyébként higgadt, csak az adatokat, a tényeket ismeri, más nem. Ezek az adatok és ezek a tények, ha nem is egészen, de részben mellettünk vannak! Elvégre nem lehet egy egész kontinenst fegyverbe szőlítani, ha a többi nép nem akarja a fegyvereket! Németország politikája nem a felfordulás előidézésére irányul. Hanem az entente imperializmus határozottan Németország katonai és gazdasági megsemmisülését, a dunai monarchia széthomlását. Konstantinápoly-nak a cári birodalom részére való megszerzését akarta elérni...

a politikában való járhatlanság volt a legnagyobb baj.

Bismarck kancellár utóda Caprior tábornok lett. De a tulajdonképeni irányító valójában Fritz von Holstein volt, aki titkos celszövegeivel döntően hozzájárult az első kancellár bukásához. És Holstein volt az, aki kierőszkolta, hogy Oroszországgal szemben fennálló visontbiztosítási szerződést mellőzték. Hiába volt Schweinitz intése, hogy a felajánlott „orosz kezét ne taszítsák vissza.” Hiába Giersnek, a cári külügyminiszternek németbarát politikája. A Wilhelmstrasse „udvariasan és barátságosan, de végérvényesen” mindent elutasított. A következmények csakhamar mutatkoztak. 1891 júliusában a francia hajóraj Gervais admirális vezetésével látogatást tett Kronstadtban, ahol nagy ünneppel fogadták őket. Egy hónap mulva jelenthette Ribot, hogy létrejött az entente cordiale, melyben Oroszország és Franciaország kötelezték egymást, hogy „a béke veszélyeztetése esetén kölcsönös intézkedésekben állapodnak meg.” Ezzel a német külpolitika lejtőre került... Fritz von Holstein, a külügyi hivatal „szürke eminenciása” soha se lépett a külvilág elé, hanem elvonulva, hivatali aktákba burkolódva élte le éveit. A közvélemény azt se tudta, hogy létezik, a politikusok közül pedig többen még arról se voltak tájékozva, hogy a fellebbvalók, amikor a nyilvánosság előtt megjelentek, szónoklati beszédüket Holstein tanácsos kéziratából olvassák fel. Mindenféle címet, érdemrendet visszautasított és egyetlen vágya az uralom volt. Bismarck a politikát a lehetséges művészetének tartotta és Holstein, aki a politikát matematikának vélte, tönkretette az első kancellár művét. Bár mindenről kitűnően volt értesülve, — kiterjedt titkos levélváltást folytatott Németország legfontosabb külföldi képviselőivel, — de a Wilhelmstrasse külpolitikai hanyatlását a „szürke eminenciásnak” lehet köszönni. A beavatottak, akik a kulisszák mögé láttak, beletörődtek Holstein rendszerébe és nem merték — vagy nem akarták? — felemelni szavukat.

Holstein gesztenyeteóriája

Amikor kitört az angol-bur háboru, a német sajtó a burok mellett lelkesedett de a kormány barátságos magatartásra törekedett Anglia iránt. 1899 novemberében II. Vilmos császár Windsorbba utazott, az öreg Viktória királynő látogatására. Ez alkalommal nemcsak a császár, hanem a kül-

politikai államtitkár, Bülow is beszélt Chamberlainnel, aki szövetségi ajánlatot tett Északamerika bevonásával. Vilmos császárnak ugyan aggályai voltak, de azt ajánlotta, hogy haladjanak a megegyezés útján. Az angol gyarmatügyi miniszter ezt elfogadta és pár nap mulva nagy beszédet tartott „a teuton és az angolszász faj mindkét ága között költendő hármasszövetségről.” 1900 elején a német-angol viszony némileg megromlott, mert a britiek a Dél-Afrika felé tartó német gőzösöket elkobozták, bár hadi dugáru nélkül haladtak rendeltetési helyük felé. Berlin felhívására a hajókat ugyan kiadták, de lord Salisbury felhasználta az alkalmat és nyíltan tüntetett Chamberlain ellen, aki a szövetségi elv megvalósítását sürgette. A német nagykövet előtt Salisbury még azt is kijelentette, hogy „a régi angol politika, amely nem kíván a kontinens apró perpatvaraiába beavatkozni, továbbra is ad.” Chamberlain nem birt megbirkózni Salisburyval, bár látta, hogy Németország hajlandó egyességet kötni. Hiszen Krüger bur elnököt, amikor küldöttségileg jött Európába védelmet kérni, Vilmos császár nem fogadta. Az angol gyarmatügyi miniszter 1901 január 18-án Eckardstein német követéi tanácsos előtt a következő kijelentést tette: „Az ajánlja, hogy a diplomáciai tárgyalásokat indítsák meg, mihelyt lord Salisbury elutazik délre... Ha kiderül, hogy Németországgal való együttműködés lehetetlen, akkor ő is az Oroszországgal való megegyezés mellett fog kardoskodni...” Chamberlainnak ezt a kijelentését, — az Oroszországhoz való közeledést, — se Vilmos császár, se Bülow nem vette komolyan. Holstein tanácsos egész kategorikusan kijelentette egy táviratában, hogy „Chamberlain és társai jelenlegi barátkozási rohamaival szemben azért vagyok bizalmatlan, mert az orosz és francia megegyezéssel való fenyegetődzés tökéletes szélhámoság.” Holstein ugyanis attól félt, hogy a szigetország abban mesterkedik, hogy a kontinens hatalmaival kapartassa ki a gesztenyét és ez a „gesztenye teória, — mint mondta, — óvatosságra int.” Salisbury is hajthatatlan volt és így az angol világbirodalom teljesen eltávolodott Németországtól...

Két fejedelem találkozása a Björkoe melletti vizeken

Amikor látható volt, hogy Németország külpolitikai helyzete egyre rosszabbodik, Vilmos császár, aki a Keleti-tengeren tartózkodott (1905 júliusában), elfogadta II. Miklós cárnak azt a kívánságát, hogy a finn Björkoe melletti öbölben találkozzanak, Holstein megküldte a védelmi szerződés szövegét, de azzal a kikötéssel, hogy helyesebbnek találná, ha megvárnák a másik fél kezdeményező lépéseit.

Vilmos császár és Miklós cár találkozása július 24-én történt meg, az orosz cári jachton. Erről a találkozásról maga a császár, Bülowhoz irt levélben, érdekes sorokban számol be:

— A cár előlvasta egyszer, kétszer, háromszor a vele már korábban köztölt szöveget. Én a jó Istenhez fohászkodtam, hogy legyen most velünk és ihlesse meg a fiatal uralkodót. Halott csend volt: csak a tenger mormolása hallatszott és a nap vidáman, derűsen sütött be a meghitt hajókabinba. Villogó fehérségében előttem feküdt a „Hohenzollern” és a reggeli szélben magasan lobogott rajt császári zászlóm; fekete keresztjén éppen az Isten velünk szavakat olvastam, amikor megszólalt mellettem a cár: „Hiszen ez nagyszerű! Hozzájárultok!” A szivem oly hevesen dobogott, hogy szinte hallottam. Összeszedtem magamat és csak úgy, mellékesen megjegyeztem: „Kedves volna aláírni? Ez nagyon kedves emlék volna mai találkozásunknak.” Még egyszer átfutotta az irást; azután szólott: „Igen, atrom.” Felötöttem a tintatartót, odanyújtottam a tollat és ő nyugodtan odairta: „Miklós,” azután nekem nyújtotta a tollat aláírtam a nevemet s amikor felállottam megindultan átölelt...”

Bülow államtitkár e szerződés ellen tiltakozott, lemondással is fenyegetődzött, — de nem egészen világos mi volt ezzel a célja? Holsteinhez irt levelét nem lehetett meg-

BUTORVEVŐK FIGYELMÉBE!
Videkteleknek költségmentes
Tiszviselőknék esemény
Részletre is. — Termelőit!
Király-utca 72